

Ekososiaalinen sivistys kääntämisen prosesseina työväenopistossa

Syväsvivistystä ja ekososiaalista sivistystä jalkauttava hallinta perustuu yhteisöllisyyteen ja yksilöiden vapauteen, ja valta jakautuu tällöin toimijoiden kesken. Näin ilmenee tapaustutkimuksesta, jossa Tampereen työväenopiston hankkeessa kerättyä aineistoa tarkastellaan kääntämisen sosiologian ja hallinnan näkökulmista. Tulokset kertovat, miten arvoja käännetään toiminnaksi ja sisäistetään organisaation toimintatavoiksi yksilön autonomiaa kunnioittavan hallinnan avulla.

VVAPAAN SIVISTYSTYÖN PÄÄMÄÄRÄT ovat yhdessä monisatavuotisen historiansa taitekohdassa, kun sen piirissä on 2020-luvulla alettu enenevissä määrin vaatia ekologisten arvojen nostamista sivistystyön ytimeen (Heikkinen 2019, 125–136). Vapaassa sivistystyössä, samoin kuin suomalaisessa aikuiskasvatuksessa laajemminkin, on puhuttu erityisesti ekososiaalisen sivistyksen (Salonen & Bardy 2015) ja syväsvivistyksen (Wallén 2019) periaatteiden saattamisesta osaksi kentän toimintaa.

Näiden sivistyskäsitysten mukaan hyvää elämää tulee rakentaa planetaarisen kestävyuden rajoissa. Ekologiset kysymykset, ihmisoikeuksien turvaaminen ja hyvinvoinnin vaaliminen on asetettava jatkuvan talouskasvun ja materiaallisen yltäkylläisyyden tavoittelun sijaan sivistystyön keskiöön (Salonen & Bardy 2015). Lisäksi sivistystoiminnassa tulee puuttua ekologisesti haitallisiin normeihin ja vaikuttaa muun muassa ajattelussa ilmeneviin dualistisiin jakolinjoihin, joissa ihminen ja luonto erotetaan toisistaan (Wallén 2019). Pyrkimys syventää minän ja

maailman suhdetta toimii lähtökohtana kokonaisvaltaiselle ekososiaaliselle sivistykselle.

Ympäristön yhä paremmin huomioivia sivistyskäsitteitä on tuotu osaksi vapaan sivistystyön toimintaa muun muassa siten, että niiden mukaisia tavoitteita on kirjattu osaksi kansalais- ja työväenopistojen toimintaperiaatteita. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat keskeisiä aikuisväestön sivistyksestä vastaavia organisaatiota (Manninen & Nokelainen 2021). Niiden toiminta on kaikille avointa ja sisältää sekä koulutusta että monimuotoisia aktiviteetteja, joiden tavoitteena on muun muassa edistää yksilöiden henkistä kasvua ja lisätä väestön kouluttautumismahdollisuuksia. Oppilaitoksilla ei ole yhteistä opetussuunnitelmaa, vaan pedagogiset tavoitteet muodostuvat paikallisesti, alueen ja oppilaitosten edellytysten ja tarpeiden mukaan. Toimintaa ylläpitää usein pieni vakituudesta henkilöstöstä koostuva joukko sekä suurempi tuntiopettajien joukko. (Pätäri ym. 2019.)

Vaikka vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaperiaatteisiin on kirjattu ekososiaalisesti kestäviä

PYRKIMYS SYVENTÄÄ MINÄN JA MAAILMAN SUHDETTA ON KOKONAISVALTAISEN EKOSOSIAALISEN SIVISTYKSEN LÄHTÖKOHTA.

tavoitteita ja arvoja, ne eivät useinkaan siirry koulutusorganisaatioiden arkeen omalla painollaan – ja vain harvoin ilman yllättäviä haasteita (ks. esim. Mykrä 2021). Arvojen jalkauttamisprosessien kartoittamiseen tarvitaan siksi ”sotkuiset” (*messy*; Law & Urry 2014; ks. myös Virtanen ym. 2022) organisaatioiden käytännöt ja vuorovaikutussuhteet huomioivaa tutkimusta.

Arvojen käytäntöön siirtämiseen kietoutuu myös poliittista valtaa ja asiantuntijavaltaa, jossa tietyt puhuvat määrittävät sen, miten sosiaalista maailmaa havainnoidaan. Näin pyritään vaikuttamaan toiminnan kohteena oleviin subjekteihin ja ohjaamaan heitä toimimaan hallinnan päämäärien ja strategioiden edellyttämällä tavalla. Yritykset hallita näyttäytyvät tällöin sosiaalisina prosesseina, joilla on vaikutusta yhteisöjen ja yksilöiden käyttäytymiseen ja itseymmärrykseen organisaatioissa (Kaisto & Pyykkönen 2010).

Useissa ekososiaalista sivistystä käsittelevissä tutkimuksissa on kuitenkin pääasiassa keskitytty tarkastelemaan ekososiaalisia arvoja osana kasvatuksen tavoitteita (esim. Manninen & Nokelainen 2021) tai selvittämään, miten eri koulutusasteiden opiskelijat omaksuvat näitä arvoja itselleen (esim. Koirikivi ym. 2023). Vähemmän huomiota on kiinnitetty kasvatustalouden ammattilaisiin, jotka vastaavat opetuksen sisällön suunnittelusta ja toteutuksesta. He ovat usein avainasemassa arvojen konkretisoimisessa käytäntöön. Onkin merkityksellistä tarkastella, miten nämä ammattilaiset omaksuvat kyseisiä arvoja itselleen ja sisällyttävät ne osaksi työtään.

Artikkelimme valottaa tapaustutkimuksen kautta syväsvivistyksen ja ekososiaalisen sivistyksen arvojen ja toimintaperiaatteiden jalkauttamisprosessia vapaan sivistystyön kentällä. Tarkastelemme

hallinnan tutkimuksen ja kääntämisen sosiologian näkökulmista, miten Tampereen työväenopistossa vuosina 2021–23 toteutettu Syväsvivistys ja kestävä kehitys elämäntapana -hanke (Syke) pyrki vahvistamaan ekososiaalisesti kestäviä arvoja opiston sisällä ja saattamaan ne osaksi käytäntöä. Hanke oli vapaansivistystyön kehittämisprojekti, jota rahoitti Opetushallitus.

Tutkimuskysymyksemme ovat,

- miten käänösprosessi ja siihen kuuluvat itsen käytännöt ilmenevät Syke-hankkeen toteutuksessa
- kuinka näiden avulla hankkeessa jalkautetaan ekososiaalisen sivistyksen ja syväsvivistyksen arvoja.

Selvitämme, kuinka Syke-hakkeen aikana ekososiaalisen sivistyksen periaatteet ja käsitteet käännettiin toimintaa ohjaaviksi päämääriksi ja strategioiksi sekä itsen käytännöiksi, joilla hankkeen työntekijät ja opiston henkilökunta pyrkivät yhdessä muokkaamaan itseään ekososiaalisten arvojen ja periaatteiden mukaisesti.

KÄÄNTÄMISEN SOSIOLOGIA JA ITSEN KÄYTÄNNÖT

Artikkelimme metodologiset lähtökohdat sijoittuvat hallinnan tutkimuksen ja kääntämisen sosiologian risteyskohtaan. Suomessa molempia perinteitä on yhdistetty niin sosiologiassa (Kaisto 2010; Pyyhtinen & Tamminen 2007) kuin kasvatustieteissä (Harni 2016; Saari & Harni 2016).

Hallinnan tutkimuksella tarkoitetaan yhteiskunnalliseen vallankäyttöön kohdistuvaa tutkimusta, joka ammentaa vaikutteita erityisesti ranskalaisen filosofin ja historioitsijan Michel Foucault'n sekä brittiläisten sosiologien Nikolas Rosen ja Peter Millerin tuotannosta. Hallinnan tutkimus kohdistuu erityisesti liberaaleissa demokratioissa tapahtuvaan hallintaan, jossa vallankäyttö perustuu yksilön ja yhteisöjen vapauden, itsemääräämisen ja hyvinvoinnin kunnioittamiseen. Samalla hallinnan nähdään pohjaavan suurelta osin yhteiskunta-, käyttäytymis- ja taloustieteelliseen asiantuntijatietoon. (Rose 1999; Miller & Rose 2010).

Hallinnan tutkimus yhdistää yhteiskuntatieteissä yhtäältä perinteisesti makro- ja mikrotasolle

HALLINNAN TUTKIMUKSELLA JA KÄÄNTÄMISEN SOSIOLOGIALLA ON USEITA YHTYMÄKOHTIA.

erotettuja ilmiöitä, kuten laajoja hallinnan strategioita, sekä toisaalta yksityiskohtaisia yksilöiden itsehallinnan tekniikoita, niin sanottuja itsen käytäntöjä (Kaisto & Pyykkönen 2010; Helén 2010). 'Itsen käytännöllä' tarkoitetaan hallinnan tutkimuksen piirissä niitä keinoja, joilla yksilö muodostaa eettisen suhteen itseensä: hahmottaa itsensä tietynlaisena subjektina, omaksuu itsehallinnalle tietynlaisen päämäärän sekä sen tavoitteluun sopivat keinot (Foucault 2010).

Hallinnan tutkimusta on käytetty laajasti niin koulutuspolitiikan tutkimuksen kuin organisaatiotutkimuksenkin piirissä. Lisäksi se on 2000-luvun alusta lähtien saanut näkyvän aseman poliittisen ekologian tutkimuksessa (Valdivia 2015). Koulutuspolitiikassa hallinnan tutkimuksen fokus on usein ollut niin poliittisten diskurssien kuin itsen käytäntöjen keinoissa tuottaa uusliberaaliin kuvastoon kuuluvia yritteliäitä yksilöitä (Ks. esim. Fejes & Dahlstedt 2013; Kinnari 2020). Näin pyritään osoittamaan niitä keinoja, joilla yksilöt houkutellaan tunnistamaan omikseen uusliberaalin hallinnan nimeämät tavoitteet.

Niin sanotun neljännen aallon foucault'laisessa organisaatiotutkimuksessa yksilön toimijuus ja autonomia on nostettu aiempaa vahvemmin esille (Raffnsøe ym. 2019). Yksilöitä ei nähdä ainoastaan vallitsevien hallinnan strategioiden ja taktiikoiden toteuttajina vaan toimijoina, jotka kykenevät muotoilemaan uudelleen hallinnan tavoitteita ja keinoja, jopa vastarinnan muotoja. Samoin foucault'laisessa poliittisen ekologian tutkimuksessa on korostettu tiedon ja vallan kietoutumista subjektien itsehallintaan ja toisin toimimisen mahdollisuuksiin (Valdivia 2015, 473–476).

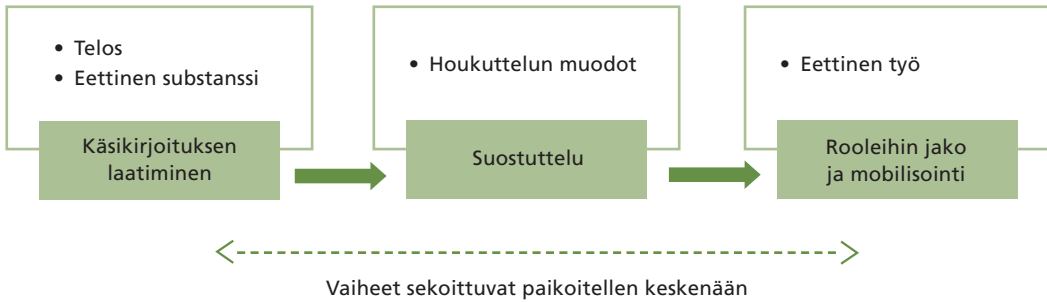
Yksilön toimijuutta ja autonomiaa korostavat näkökulmat ovat olleet koulutuksen hallinnan tutkimuksessa toistaiseksi harvinaisia. Hyödynämme erityisesti neljännen aallon näkökulmaa

tarkastellessamme itsen käytäntöjä. Emme näin ollen hahmota niitä yksiselitteisesti vain uusliberaalin kuvaston toteuttamisena, yksilöä alistavana hallintana tai emansipatorisena vastarintana vaan käytäntöinä, joiden avulla yksilöt kykenevät itse osallistumaan hallinnan prosessien kulkuun (ks. Raffnsøe ym. 2019).

Foucault (2010, 136–139) on luokitellut itsen käytännöille neljä aspektia: 1) Eettinen aines käsittää tavan hahmottaa itsessä olevan työstämisen kohteen, esimerkiksi psyyken, tunteet ja kognitiot. 2) Alistumisen tavalla tarkoitetaan sitä subjektiuden muotoa, jonka yksilö omaksuu suhteessaan toimintaansa ohjaavaan tietoon ja moraaliin, esimerkiksi autonominen, yritteliäs yksilö. 3) Telos puolestaan viittaa itsehallinnalle määritelyihin päämääriin, kuten onnellisuuteen. 4) Eettisen työn muodostavat tekniikat, kuten päiväkirjan kirjoittaminen tai meditaatio, joilla yksilö pyrkii muokkaamaan itseään.

Kääntämisen sosiologian juuret ovat niin ikään ranskalaisessa yhteiskuntateoriassa, erityisesti Michel Serresin, Michel Callonin ja Bruno Latourin ajattelussa. 'Kääntämisellä', latinan kielen *translatio*-termillä, viitataan yleisesti jonkin asian siirtämiseen asemasta tai paikasta toiseen. Se ei tarkoita pelkästään kahden kielen tai diskurssin välistä suhdetta vaan toimintaa, jossa käsitteitä, ihmisiä, objekteja, tiloja ja käytäntöjä kytetään yhteen määrättyihin asemiin ja keskinäissuhteisiin sekä ylläpidetään näitä suhteita (Latour 2005).

Callon (1986) hahmottelee artikkelissaan *Some elements of a sociology of translation* kääntämisprosessin neljä vaihetta: 1) Käsikirjoituksen laatimisen vaiheessa toimija tai toimijaryhmä, kuten tutkijat tai poliitikot, pyrkii tekemään ymmärrettäväksi jonkin sosiaalisen elämän osan, esimerkiksi poliittisin tai tieteellisin käsittein ja diskursein. 2) Suostutteluun sisältyy toimia, joilla pyritään vaikuttamaan toisiin toimijoihin siten, että nämä ajattelisivat ja toimisivat ennalta määrättyllä tavalla. Tässä retorisessa vaikuttamisessa toimijat houkutellaan tunnistamaan ennalta määrätty tavoitteet omikseen. 3) Rooleihin jakaminen viittaa prosessiin, jossa toimijat yrittävät saada toisensa mukaan ennakoitaviin toimijarooleihin. 4) Mobilisointi on kääntämisprosessien tulos, jossa tietyt tahot hallitsevat toisia. Kääntäminen on kuitenkin aina prosessi eikä koskaan lopullinen saavutus (Callon 1986).

Kuvio 1. Kääntämisen vaiheet ja itsen käytännöt Syke-hankkeessa.

Hallinnan tutkimuksella ja kääntämisen sosiologialla on useita yhtymäkohtia. Molemmat tarkastelevat erityisesti vallankäyttöä sekä purkavat yhdestä keskuksesta säteilevän vallan ajatuksen ja korvaavat sen vallan monikeskisyydellä. Molemmissa pyritään ylittämään makro- ja mikrotasojen jyrkkiä erotteluita ja tarkastelemaan, miten vallankäytön muodot skaalautuvat ja kietoutuvat toisiinsa. Niin ikään molemmissa on haluttu huomioida vallankäyttöön kuuluvia tilallisia, teknologisia ja materiaalisia ulottuvuuksia. (Pyyhtinen & Tamminen 2007.)

Hallinnan tutkimus on lisäksi ottanut tunnetusti vaikutteita kääntämisen sosiologialta. Roselle (1999, 22) kääntäminen on keskeinen osa hallintavaltaa. Käännös on välittävä prosessi, joka yhdistää poliittiset ja eettiset arvot asiantuntijatietoon ja itsen käytäntöihin. Samalla kun hallinnan tutkimus on tuonut esiin vastarinnan muotoja, kääntämisen sosiologia korostaa, että käännösprosessi voi aina epäonnistua erilaisten toimijoiden ennakoimattoman toiminnan tai vastustuksen vuoksi (Callon 1986). Näin ollen valta nähdään molemmissa perinteissä jatkuvassa muutoksessa olevana tilana pikemminkin kuin asiana, joka voidaan omistaa (Callon & Latour 1981, 278; Foucault 2003).

Yhdistämme hallinnan tutkimuksen ja kääntämisen sosiologian perinteitä aineiston jäsentämisen ja analyysin kehikoksi (ks. **kuvio 1**). Hahmotamme Syke-hankkeen toiminnan kääntämisen prosessiksi, joka sisältää itsen käytäntöjä. Puhumme ja esittelemme nämä prosessin vaiheet erillisinä, vaikka todellisuudessa ne ja niiden rinnalla kulkevat itsen käytäntöjen aspektit sekoittuvat paikoitellen toisiinsa.

Käsikirjoituksen laatimisen vaiheessa määrittelimme hankkeen päämäärät asiantuntijadiskurssein ja -käsittein sekä Syke-hankkeen keinot niiden edistämiseen. Koska keskeistä on vaikuttaa opiston työntekijöiden itseymmärrykseen, tässä kohtaa määritellään myös itsen käytäntöjen tavoitteet ja ominaispiirteet. Suostuttelun vaiheessa organisaation toimijat pyritään vakuuttamaan tavoitteista, mikä tässä tarkoittaa etenkin toimijoiden kutsumista yhdessä sivistymisen ja arvotyöskentelyn äärelle. Samalla määritellään tavat, joilla yhteisesti asetetut tavoitteet halutaan omaksua. Rooleihin jakamisen vaiheessa organisaation toimijat ohjataan toimimaan tiettyjen roolien mukaisesti. Tämä vaihe sisältää käytännön harjoituksia, joiden aikana yksilöt muovaavat itseään ja toimintaansa.

SYKE-HANKE, AINEISTO JA ANALYYSI

Tampereen seudun työväenopiston Syke-hankkeen tavoitteena oli vahvistaa ekososiaalisesti kestäviä arvoja opiston toiminnassa ja luoda niiden mukaisia toimintamalleja organisaation arkeen. Pyrkimys ei ollut lisätä yksittäisiä kestäviä tekoja vaan pohtia, kuinka kaikki opiston toiminta kyetään asettamaan maapallon kantokyvyn rajoihin. Tämä edellytti esimerkiksi toiminnan merkityksellisyyden ja seuraamusten laajaa pohdintaa, jota hankkeessa tuettiin kokemuksellisen ja luovan työskentelyn keinoin. Ekososiaalisen sivistyksen ja syväsvivistyksen inspiroimina tekemisessä painottui ekosysteemin ja yksilön hyvinvoinnin välisen tasapainon tavoittelu.

Taulukko 1. Tutkimusaineiston sisältö, määrä ja mitta.

Aineisto	Sisältö	Sisällön tarkempi kuvaus	Määrä	Mitta
Havainnointi	Arvotyöpajan, suunnittelupäivän, opiston kokouksen ja hankkeen päätöspäivän havainnointi	Hankkeessa organisoitujen tapahtumien havainnointi ja havainnointi-muistiinpanot	4	Noin 11 h
Haastattelu	Projektisuunnittelijan haastattelu (N = 1) ja suunnittelutiimin ryhmähaastattelu (N = 3)	Hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olleiden henkilöiden haastattelut	2	2 h 7 min. Litteroituna 32 liuskaa (Calibri 12, riviväli 1,5)
Dokumentti	Projektisuunnittelijan puhe, arvoja käsittelevä teksti, kyselylomakepohja, seuraamustietoisuus-harjoituksen tehtävänanto, PowerPointesityksiä (2 kpl), hankekuvaus ja raportti	Hankkeessa kirjoitettuja tekstejä, joista käy ilmi hankkeen toiminnan tavoitteet, toteutustapa ja arvot	13	Litteroituna yhteensä 16 liuskaa (Calibri 12, riviväli 1,5)
Muut	Kantaaottava Youtube-video, virtuaalinen käsityönäyttely, kuvitetut kierrätyskortit, hankkeen nettisivut	Hankkeen aikana syntyneitä tuotoksia, joita käytettiin analyysin tukena. Tätä kategoriaa ei sisällytetty sisällönanalyyysiin	–	–

Hankkeen suunnittelusta vastasi projektisuunnittelijan johdolla hanketiimi, johon kuului eri työtehtävissä työskenteleviä organisaation jäseniä. Toiminta suuntautui ensisijaisesti työväenopiston noin 30 päätoimiselle työntekijälle. Sen piiriin kuuluivat myös opiston noin 400 tuntiopettajaa. Lisäksi mukana oli henkilöstöön kuulumattomia henkilöitä, kuten opiston opiskelijoita ja lähialueen asukkaita, jotka osallistuivat toimintaan satunnaisemmin. Keskitämme tässä tutkimuksessa tarkastelemaan vain päätoimisille työntekijöille kohdistettuja toimia, sillä aineistomme sisältää materiaalia lähinnä heille suunnatusta toiminnasta.

Tutkimusyhteistyömme sai alkunsa syksyllä 2022, kun artikkelin kirjoittajat lähestyivät Syke-hanketta. Ajatuksenamme oli tarkastella, kuinka kestäviä arvoja siirretään käytäntöön organisaation sisäisessä toiminnassa. Pian yhteydenoton jälkeen aloitimme aineiston keräämisen, mitä kesti syksystä 2022 kevääseen 2023. Havainnoimme tuolloin hankkeen toimintaa, haastattelimme suunnittelusta vastanneita henkilöitä ja keräsimme hanketta käsitteleviä dokumentteja.

Koska pyrkimyksemme on ymmärtää organisaation sisäisiä jalkauttamisen prosesseja, tutkimusmenetelmäksi valikoitui tapaustutkimus. Sen avulla voidaan hahmottaa rajattujen tapausten, kuten organisaatioiden, toimintaa monipuolisesti siten, että esimerkiksi sosiaalisesti rakentuneet kytkökset ja niihin vaikuttavat ilmiöt tulevat huomioduiksi (Brown 2008; Piekkari & Welch 2020). Tapaustutkimukselle tyypillistä on monipuolinen aineisto, jossa hyödynnetään erilaisia aineistomuotoja. Sovellammekin tutkimuksessa usean aineiston periaatetta eli aineistotriangulaatiota (ks. Flick 2004; Leech & Onwuegbuize 2007) laajan käänösprosessin kuvauksen mahdollistamiseksi.

Hanketapaamisten havainnoijana toimi Mari Korhonen. Hän havainnoi tapaamisia ulkopuolisen roolissa. Ainoa poikkeus oli arvotyöpajan havainnointi, jolloin hän otti osaa harjoitteisiin. Havainnoituja tapaamisia ei taltioidu. Sen sijaan kirjoittaja piti tapaamisten aikana havainnointipäiväkirjaa ja tallensi havaintonsa kunkin tapaamisen jälkeen ääninauhalle.

PYRKIMYS OLI POHTIA, KUINKA KAIKKI OPISTON TOIMINTA KYETTÄISIIN ASETTAMAAN MAAPALLON KANTOKYVYN RAJOIHIN.

Havainnointimme ei kohdistunut osallistujiin, vaan tarkastelimme ensisijaisesti hankkeen menetelmiä ja käytäntöjä. Tämän vuoksi emme keränneet osallistujilta tietoja, ja vahvistimme näin anonymiteettiä.

Havainnointiaineiston tueksi haastattelimme hankkeen projektisuunnittelijaa ja kahta hanketiimin työntekijää. He kaikki olivat osallistuneet hankkeen ideointiin, muotoiluun ja toteutukseen ja pystyivät tämän vuoksi syventämään yksityiskohtaisesti niin hankkeen sisältöjä kuin menetelmiä koskevia tietoja. Teemahaastatteluin toteutetut haastattelut etenivät ennakkoon väljästi laadittua aihelistaa mukailien. Aiheet käsittelivät hankkeen suunnittelua ja toteutusta, mutta pidimme tärkeänä, että haastateltavat saivat kertoa omin sanoin hankkeen kulusta. Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin anonymisoituina. Käytämme haastateltavista vastaisuudessa työtehtävien mukaisia nimityksiä: projektisuunnittelija, tuntiopettaja ja suunnittelijaopettaja.

Aineistomme kolmannen osan muodostavat dokumentit, jotka saimme käyttöömmme projektisuunnittelijalta. Niissä kuvataan muun muassa hankkeen toimintatapoja, tavoitteita ja tuloksia. Kaikki dokumenttiaineisto siirrettiin analyysiä varten yhteen tiedostoon ja muutettiin yhtenäiseen tekstimuotoon.

Suoritimme koko aineistolle teoriaohjaavan sisällönanalyysin, jolloin ennakkoon määritelty teoria ohjasi analyysin kulkua. Menetelmä soveltuu oivallisesti usean aineistotyyppin yhtäaikaiseen tarkasteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Analyysin aluksi luimme keräämämme aineiston muutamia kertoja huolellisesti läpi ja muotoilimme alustavaa jaottelua. Tämän jälkeen keskustelimme aineiston sisällöstä ja sen linkittymisestä teoriaan. Keskustelujemme pohjalta päätimme edetä aineiston analyysissä kääntämisen prosessin eri vaiheita

seuraten. Tarkastelimme näin aineistoa kolmen eri ryhmittelyn kautta: ensin kiinnitimme huomiota käsikirjoituksen laatimiseen, sitten toimijoiden suostutteluun ja lopulta roolien jakamiseen. Suoritimme analyysin jaottelemalla aineiston pienempiin merkityssisältöihin eli analyysiyksiköihin, jotka teemoittelimme niitä parhaiten kuvaaviin kääntämisen prosessin vaiheisiin (Tuomi & Sarajärvi 2018). Lopuksi vertasimme analyysimme tuloksia artikkelimme teorian mukaisesti kääntämisen prosessiin ja itsen hallinnan tekniikoihin.

Kaikkia tutkimukseen osallistuneita tiedotettiin tutkimuksesta asianmukaisesti ja pyydettiin suostumus sekä havainnointiin että haastatteluun. Lisäksi hankkeen vastuuhenkilöiltä kysyttiin lupa puhua Syke-hankkeesta nimellä. Tutkimuksessa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuseettisiä periaatteita.

ARVOISTA KESTÄVIIN TEKOIHIN – KÄSIKIRJOITUKSEN LAATIMINEN

Hallinnan tutkimuksen näkökulmasta käsikirjoituksen laatimista voidaan pitää ongelmallistamisena (Foucault 2010; Bacchi 2009) – tapahtumana, jossa määritellään hallinnan keskeiset ongelmat sekä keinot niiden ratkaisemiseksi. Toisin sanoen poliittiset diskurssit luovat sen ongelman, johon ne pyrkivät itse tuottamaan ratkaisun (Bacchi 2009; McLaughlin 2006; Webb 2014).

Sosiologi ja kasvatustieteen professori Terri Seddon (1994) kirjoittaa niin ikään siitä, miten poliittikkatekstit usein luovat oman kontekstinsa. Tämä tapahtuu asiantuntijadiskurssin, kuten tässä tapauksessa syväsisivistyksen ja ekososiaalisen sivistyksen teoriaa hyödyntäen.

Aineistosta voidaan havaita kyseisen kaltaista toimintaa, jossa hankkeen suunnitteluvaiheessa luotiin ongelmia ja ratkaisuja yhtäaikaisesti. Tämä kävi ilmi muun muassa hankekuvauksesta ja projektisuunnittelijan puheesta, joissa todettiin suunnittelun alkaneen sen pohtimisella, miten opiston toimintaa saataisiin muutettua ekologisesti kestäväksi. Ratkaisuna nähtiin kestävät arvot ja toimintamallit, jotka olisivat todella läsnä arjen toimissa ja opistotyön

RATKAISUNA PIDETTIIN KESTÄVIÄ ARVOJA JA TOIMINTAMALLEJA, JOTKA OLISIVAT LÄSNÄ OPISTOTYÖN ARJESSA.

käytännöissä. Näin tavoitteeksi muodostui edetä yksittäisiä ekologisia tekoja pidemmälle.

”Emme halunneet uuvuttaa itseämme emmekä toisiamme tarkkailemalla pieniä tekoja siellä täällä, vaan tahdoimme keskittyä johonkin suurempaan ja syvempään kokonaisuuteen. Siksi lähdimme pohtimaan, minkälaisen arvojen pohjalta elämme vai elämmekö ollenkaan arvojen mukaan.” (Projektisuunnittelijan puhe)

Jo hankkeen alkuvaiheessa keskeisiksi arvoiksi nimettiin syväsisivistyksen ja ekososiaalisen sivistyksen arvot, joihin asiantuntijadiskurssit kytkettiin. Käsitteet esiintyivät aineistossa etenkin arvoja käsittelevässä tekstissä ja projektisuunnittelijan puheessa, mutta ne kävivät ilmi myös havainnoituissa tapaamisissa ja haastatteluissa. Ekososiaalisen sivistyksen sisällöt jätettiin kuitenkin tässä vaiheessa melko avoimiksi, jolloin jokainen sai itse pohtia, mitä ne itselle merkitsivät.

”Ekososiaalinen sivistys perustuu hierarkioiden hahmottamiseen. Ihmistä ei voi olla olemassa ilman luontoa, ilman ekologista perustaa. Taloutta ei olemassa ilman ihmistä. Sivistynyt ihminen ymmärtää hierarkian, eikä toimi vain talouden ehdoilla.” (Arvoja käsittelevä teksti)

Ekososiaaliset arvot voidaan tulkita rajakäsitteinä (Löwy 1992; Allen 2009), eli ne ovat merkitykseltään tarpeeksi väljiä kategorioita, jotta ne kykenevät yhdistämään erilaisia ajattelu- ja puhetapoja. Tässä tapauksessa rajakäsitteet yhdistävät aikuiskasvatustieteellisiä diskursseja ja organisaation käytännön kehittämisen puhetapoja.

Niitä ei kuitenkaan hankkeessa haluttu lähestyä liian akateemisesti tai korkealentoisesti (Projekti-

suunnittelijan haastattelu). Siksi syväsisivistyksen ja ekososiaalisen sivistyksen arvot määriteltiin henkilökunnan yhteisissä keskusteluissa opistolle sopiviksi. Hankkeen suunnittelijoille oli tärkeää, että kaikki organisaation jäsenet saivat osallistua tähän määrittelyyn avoimen keskustelun kautta (Arvotyöpajan havainnointi). Tällä tavoin hankkeessa muotoiltiin syväsisivistyksen ja ekososiaalisen sivistyksen sisältämiä abstrakteja arvoja yhteisesti jaetuiksi konkreettiseksi periaatteiksi, jotka linkittyivät opiston työhön.

Projektisuunnittelijan haastattelun mukaan näiden ekososiaalisesti kestävien periaatteiden toteuttaminen edellyttää etenkin keskustelua siitä, mitä hyvä elämä – sekä työelämä – käytännössä tarkoittavat. Arvokeskustelu kytkeytyy siten vahvasti opistotyön käytäntöihin ja työntekijöiden omakohtaisiin kokemuksiin. Samalla se luo perustan itsen käytännöille määrittämällä eettisen substanssin, tässä tapauksessa itsereflektion, joka kohdistuu erityisesti työssä ilme-neviin arvoihin.

Itsen käytäntöjen telokseksi määritetty tällöin työntekijä, joka kykenee reflektoimaan merkityksellisyyttä sekä planetaarisesti kestävä, hyvää elämää ”systemisen ajattelun” ja ”seuraamustietoisuuden” muodossa. Päämäärissä näkyvät odotus kokonaisuuksia ja eri osaluokkien väliset kytkökset havaitsevasta ja pohtivasta toimijasta. Itsen muutoksen toivottiin syntyvän mahdollisimman spontaanisti, vailla tiukkaa toiminnan normittamista ja ohjausta. Sisältöjä ei siksi haluttu tässä vaiheessa määritellä liian tarkasti, vaan toimintaan jätettiin väljyyttä, joka mahdollisti omaehtoisen pohdinnan (Projektisuunnittelija/ryhmähaastattelu).

Ajattelun kehittäminen nähtiin yhteisölliseksi ja kokemukselliseksi prosessiksi, jolle annettiin aikaa ja tilaa. Tällä tavoin Syke-hankkeen toimintaperiaate suhteutui laajempaan liberaalin hallinnan strategiaan, jossa hallinnan kohteiden omat toiveet ja motivaatio ovat keskeisiä edellytyksiä tavoitteiden saavuttamisessa. Tämä ei näy pelkästään politiikan kentällä vaan myös esimerkiksi työnjohdon laajoina trendeinä. (Miller & Rose 2010.) Samalla se asettaa hallinnalle jännitteen: miten hallita mahdollisimman vähän, niin että yksilöt säilyttävät vapautensa, mutta hallinnan tavoitteet toteutuvat (Miller & Rose 2010; Rose 1999).

Jännitteen mukana kääntämisprosessiin tulee riskejä. Projektin päämäärät eivät toteudu, mikäli organisaation työntekijät eivät tunnista niitä omikseen. Siksi hallinnassa on panostettava suostutteluun, jossa kunnioitetaan hallinnan kohteiden autonomiaa.

ITSELLEEN ARVOJA MÄÄRITTELEVIÄ SUBJEKTEJA – SUOSTUTTELU

Aineistomme perusteella yksilön autonomia ja sen kunnioittaminen nähtiin keskeisenä toiminnan lähtökohtana, mutta ne eivät tässä tapauksessa palautuneet uusliberaaliin subjektiin, joka omaksuu ”yrittäjämäisen” asenteen itseensä ja ympäristöönsä. Sen sijaan autonomia ilmeni sen edellytyksenä, että yksilö kykenee ennen pitkää saavuttamaan syväsvivistyksen ja ekososiaalisen sivistyksen tavoitteet. Tämän takia suostuttelussa panostettiin siihen, että subjektit pystyvät jakamaan käsikirjoituksen mukaisen ongelman ja omaksumaan itselleen sen määrittelemiä tavoitteita.

Hankkeen teemoja välitettiin opiston henkilökunnan keskuuteen muun muassa osallistamalla henkilöstöä erilaisiin toimintoihin, kuten arvotyökentelyyn ja yhteiseen suunnitteluun. Toiminnassa erityistä huomiota kiinnitettiin osallistujien itsemääräämisoikeuden säilymiseen sekä avoimeen ja turvalliseen ilmapiiriin (Suunnittelupäivän havainnointi). Etenkin turvallisen tilan luominen, keskusteluun rohkaiseminen ja osallistujien tasa-arvoisuus nostettiin tärkeiksi ominaispiirteiksi (Tuntiopettaja/ryhmähaastattelu). Liberaalin hallinnan mukaisesti yhteisön tavoittelema muutos edellyttääkin vuorovaikutusta sekä hallittavien oman autonomian ja intressien kunnioittamista (Raffnsøe ym. 2019). Ne nousivat Syke-hankkeen toiminnassa korostetusti esille.

Jotta käsikirjoituksessa muotoiltuja tavoitteita kyettiin työstämään, opiston työntekijät tuli ensin saada yhteisen asian äärelle. Haasteeksi koettiin kuitenkin se, että työyhteisön ja yksittäisen työntekijän toiminta etenee usein kiireen ja refleктоimattomien periaatteiden pohjalta, ikään kuin ”autopilotilla” (Projektisuunnittelija/ryhmähaastattelu). Toiminta edellytti siksi pysähtymistä oman toiminnan perusteiden ja arvojen äärelle, jolloin avautui tilaa käsikir-

joituksen tavoitteiden yhteiselle työstämiselle (Arvotyöpajan havainnointi).

Pysähtyminen näyttäytyi tällöin sekä autonomian että tavoitteita kohti kulkevan toiminnan ehtona. Samalla yksilö määräytyi korostetusti suhteessa yhteisöönsä – tilaan, jossa dialogi ja tunteiden ilmaisu tapahtuvat. Jotta yksilöihin voidaan vaikuttaa, on ensin luotava tila pysähtymiselle (Ks. Saari ym. 2022). Pysähtymisen tilassa vaikuttaminen ei kuitenkaan tapahdu yksisuuntaisesti vaan vuorovaikutuksessa muiden ja ympäristön kanssa, jolloin lopputulokset ovat osittain ennakoimattomia.

Keskeiseksi toimeksi yhteisen tilan muodostamisessa tuli työroolien riisuminen.

”Tavoite oli ehkä semmoinen niinkun roolien riisuminen, et työroolien riisuminen jollain lailla. Oltaisiin ikään kuin ihminen ihmisen kanssa ja kohdattaisi. Että sehän on niinku se semmoinen jotenkin hirveän hyvä, jos pääsisi irti siitä työroolista. Että vaikka siinä puhutaan siitä työstä, mutta kuitenkin, että voi kertoa niinku, että miten minä sen koen.” (Projektisuunnittelijan haastattelu)

Työroolien riisumisen pyrkimyksenä oli mahdollistaa osallistujien välinen kohtaaminen ilman niiden asettamia odotuksia ja vaatimuksia. Hankkeen toimintaan osallistui yhtäaikaista monessa eri työtehtävässä työskenteleviä henkilöitä. Roolit riisumalla pyrittiin estämään valtasuhteiden vaikutus toimintaan, keskusteluihin ja osallistumismahdollisuuksiin (Suunnittelupäivän havainnointi).

Roolinsa riisumalla projektin suunnittelijat asettivat itsensä samoihin subjektipositioihin, vuorovaikutuksen muotoihin ja harjoituksiin kuin muutkin työntekijät. Heidän tuli ennen kaikkea olla valmiita luovuttamaan tilaa osallistujille ja ottamaan vastaan toiminnan ennakoimattomia suuntia. Toiminnan vetäjien itsensäkin tuli näin olla perillä ekososiaalisista arvoista.

”Me lähdettiin liikkeelle siis sillä ajatuksella, että me suunnataan ensin itseemme. Koska tämmöisissä asioissa, niin niitä ei oikein voi silleen ehkä lähteä opettamaan ulospäin, jos se ei ensin oo jotenkin sisäistänyt niitä itse.” (Projektisuunnittelijan haastattelu)

HANKKEESEEN JÄTETTIIN VÄLJYYTTÄ, JOKA MAHDOLLISTI ULKOPUOLELTA TULLEIDEN IDEOIDEN KUUNTELEMISEN JA TOTEUTTAMISEN.

Itseen suuntaamista voidaan pitää pedagogisen kerrannaisvaikutuksen (Saari 2021; vrt. Miller & Rose 2010), jonka mukaan valtaa käyttävän on alistuttava valtasuhteisiin ja annettava niiden muokata itseään voidakseen itse ohjata menestyksekkäästi muita. Valta hajaantuu tässä tilanteessa toimijoiden kesken, mikä voi johtaa myös yllättäviin ja spontaaneihin suuntiin, sillä kaikki paikalla olijat saavat samassa suhteessa määritellä tilanteen kulkua.

Hankkeen suunnittelijat varautuivat näihin ennalta määrittelemättömiin suuntiin jo käsikirjoituksen laatimisen vaiheessa jättämällä hankkeeseen väljyyttä, joka mahdollisti ulkopuolelta tulleiden ideoiden kuuntelemisen ja toteuttamisen (Suunnittelijaopettaja/ryhmähaastattelu). Väljyyttä toivat esimerkiksi niin sanotut ”keskiviikkokahvit”, jotka saivat alkunsa, kun lähialueen asukkaat pyysivät Syke-hankkeesta apua opiston tiloissa toimivan kahvilan aukioloaikojen pidentämiseksi. Hankkeessa laadittiin aloite, jonka myötä aukioloaikoja onnistuttiin pidentämään. Samalla hankkeen ja kahvilan välille muodostui säännöllistä yhteistyötä (Projektisuunnittelijan haastattelu).

Suostuttelun vaihe kohdistaa vaikuttamisyrityksen yksilöihin autonomisina subjekteina, mutta edellyttää samalla niin sanottua disidentifikaatiota (Muñoz 1999), jossa luovutaan toiminnan mahdollisuuksia rajoittavista vanhoista identiteeteistä (ks. myös Cherry 2019). Näin luodaan niin sanottu määrittämätön tila (Bevir 1999; Iedema & Rhodes 2010, 200–201), jossa ei ole helppoa osoittaa hallitsijan ja hallittavan, vallan ja vastarinnan hierarkkisia asemia. Samalla luodaan edellytyksiä sille, että yksilöt ja yhteisöt avautuvat luovaan ja ennakoimattomaan toimintaan, jonka kautta käsikirjoituksen tavoitteet on mahdollista siirtää käytäntöön.

KOKEMUKSELLISUUDEN KAUTTA UUTEEN – EETTINEN TYÖ

Hankkeessa asetettuja päämääriä jalkautettiin henkilökunnan keskuuteen eettisen työn keinoin: organisaation henkilökunta muun muassa työsti itseymmärrystään itsen käytäntöjen, kuten meditaation ja hengitysharjoitusten, avulla. Näillä mahdollistettiin muun muassa tarpeelliseksi koettu pysähtyminen (ks. myös Saari ym. 2022). Toiminnassa sovellettiin lisäksi arvotyöskentelyä, jossa osallistujat pohtivat yhdessä tärkeinä pitämiään arvoja (ks. esim. Lappalainen & Lappalainen 2017).

Arvotyöskentelyä hyödynnettiin esimerkiksi arvolause-harjoituksessa, joka oli osa havainnoimaamme arvotyöpajaa. Siinä pohdittiin, kuinka arvot näkyvät opiston työntekijöiden työssä. Osallistujien tuli ottaa kantaa kyllä- tai ei-muotoisiin arvoväittämiin: seisomalla he ilmaisivat olevansa samaa mieltä ja istumalla he kertoivat olevansa eri mieltä. Harjoituksen aikana jokainen osallistuja asetettiin pohtimaan arvoaan ja ilmaisemaan mielipiteensä kehollisesti. Osallistujille tarjottiin myös mahdollisuus mielipiteensä sanoittamiseen ja yhteiseen keskusteluun. Keskustelujen kulkuun ei pyritty vaikuttamaan, vaan niiden annettiin edetä osallistujien ehdoilla. Harjoitusta ohjannut tuntiopettaja saattoi kuitenkin esittää jatkopohdintoihin kannustavia kysymyksiä, jotka helpottivat tärkeiden arvojen tunnistamista ja sanoittamista.

Arvotyöskentely loi tilaa syvemmälle pohdiskelulle (ks. Lappalainen & Lappalainen 2017). Se myös johdatteli osallistujat pohtimaan organisaation ulkopuolisia, syvälliseksi tulkittavia kysymyksiä, ja sai heidät kyseenalaistamaan totuttuja toimintatapoja (Päätöspäivän havainnointi).

Hankkeen toiminnan aikana syntyneitä oivalluksia ja pohdintoja työstettiin edelleen seuraavissa hanketapaamisissa niiden vaikuttavuuden lisäämiseksi. Tämä tapahtui esimerkiksi seuraamustietoisuus-harjoituksella, jonka projektikoordinaattori ohjasi havainnoimassamme suunnittelupäivässä. Osallistujien tuli harjoituksessa yhdessä määrittellä jokin opiston arjessa ilmenevä haaste tai epäkohta. Pohdinnan helpottamiseksi heille esiteltiin tapausesimerkin avulla harjoituksen kulku. Esimerkissä opiston paperi-

KÄYTÄNNÖN ESIMERKKIEN AVULLA POHDINNAT OLI HELPOMPI MUUTTAA VAIHTOEHTOISIKSI ARJEN TOIMINTAMALLEIKSI.

esitteen jakaminen nähtiin ekologisesti ongelmallisena ja pohdittiin, miten toimintatavasta luopuminen vaikuttaisi esimerkiksi opiston hiilijalanjälkeen ja saavutettavuuteen. Osallistujien tuli pohtia valitsemaansa haastetta esimerkin mukaisesti useilta kanteilta ja ottaa huomioon hyvät ja huonot puolet. Tämän jälkeen heidän tuli siirtyä miettimään ratkaisuehdotuksia valitsemaansa haasteeseen. Lopuksi pohdinnan tulokset esiteltiin kaikille osallistujille.

Arvojen pohdinta kytkeytyi siten konkreettisesti organisaation arkisiin toimintatapoihin. Tärkeää olikin, että osallistajat yhdistivät pohdinnan opiston arkeen ja pyrkivät keksimään ratkaisuja, jotka olisivat siirrettävissä käytäntöön (Suunnittelupäivän havainnointi). Konkreettisten esimerkkien avulla pohdinnat oli helpompi muuttaa vaihtoehtoisiksi arjen toimintamalleiksi.

Havaintojemme perusteella etenkin keskustelut olivat tärkeitä eettisen työn toteuttamisessa. Ryhmähaastattelussa kävi ilmi, että hankkeen aikaisempia keskusteluita hyödynnettiin tarkoituksellisesti tulevien harjoitusten ja tapaamisten suunnittelussa.

”Kun ne periaatteet oli kerätty ihmisiltä, niin sitten ne muotoiltiin siihen arvotyöpajaan niihin väitelauseisiin, jolloin sitten saatiin avuttua sitä tilaa sille keskustelulle sen ryhmän kanssa. Että se tavallaan niinku se dialogisuus ikään kuin pyöräytettiin vielä uudestaan, että viedään toimintaan ja siihen keskusteluun taas, [--], että no tämä on nytten tämä asia, mitä sitten olettekaan siitä mieltä uudestaan nyt.” (Tuntiopettaja/ryhmähaastattelu)

Keskusteluissa esillä olleet teemat tuotiin uudestaan yhteiseen pohdintaan, jolloin voitiin päästä yhä syvemmälle ja laajentaa näkökulmia. Hankkeen

suunnittelutiimi luovutti näin tietoisesti osan aihevalintaa koskevaa määrittelyvaltaa osallistujille, jolloin osallistujilla itsellään oli mahdollisuus vaikuttaa tulevien keskustelujen sisältöön. Harjoituksissa valta näyttäytyikin jatkuvassa muutoksessa olevana suhteiden tilana, joka ei palautunut yksittäisiin toimijoihin. Sen sijaan valta oli monikeskeistä, eli eri hallinnan muodot kietoutuvat siinä toisiinsa (Pyyhtinen & Tamminen 2007).

Hankkeen harjoituksia voidaan tarkastella myös suhteessa kasvatustieteellisessä hallinnan tutkimuksessa usein esiintyneeseen tunnustuksen logiikkaan (Ks. esim. Fejes & Dahlstedt 2013). Siinä subjekti houkutelaa kertomaan omista ajatuksistaan ja tunteistaan ulkopuoliselle auktoriteetille, joka punnitsee ja analysoi niiden sisällön ja tarjoaa subjektille asian tuntijatietoon pohjaavan totuuden tämän sisäisyydestä. Tunnustuksen käytäntöjä voi pitää esimerkkinä siitä, miten valta tunkeutuu nyky-yhteiskunnassa yhä syvemmälle yksilön itseymmärrykseen. Tämän pohjalta ei kuitenkaan voi päätellä, että valta olisi yksisuuntaista ja alistavaa. Hankkeen harjoitukset tuovatkin esiin sen, kuinka tunnustuksen logiikka toimii hienovaraisesti ja luo toisinaan monia toiminnan vaihtoehtoja sisältävän vuorovaikutuksen. Lisäksi se luo edellytyksiä vastarinnalle.

”Se viimeisin [arvo]työpaja esimerkiksi oli jotenkin semmoinen, että siellä tuli semmoinen lause, että: no ihan kivahan tätä on leikkiä, mutta eihän nää mihinkään niinku mene. Niin sitten se oli myös semmoinen mulle tavallaan improvisoinnin hetki, että OK nyt tässä niinku romutetaan ikään kuin se kaikki äskeinen työ, ja nyt jos mä en toimi tässä niin meneekö tää hukkaan?” (Tuntiopettaja/ryhmähaastattelu)

Osallistujan esittämä toiminnan kyseenalaistus synnytti yllättävän tilanteen, johon tuntiopettaja koki velvollisuudekseen reagoida. Näin voi käydä kääntämisen prosessissa, sillä prosessi rajaa aina ulkopuolleen sosiaalisen maailman eri ulottuvuuksia sekä tapoja tarkastella sitä (Harni 2022, 38). Autonomisena toimijana esitetty hallinnan subjekti voi tällöin kyseenalaistaa itseensä kohdistettuja hallinnan muotoja ja päämääriä, mikä voi johtaa vastarintaan.

YHTEISÖLLISYYS JA LAAJA AUTONOMIA ROHKAISIVAT TYÖNTEKIJÖITÄ VAIKUTTAMAAN ORGANISAATION TOIMINTAAN, MIKÄ TAAS VAIKUTTI ORGANISAATION TOTUTTUIHIN KÄYTÄNTÖIHIN.

POHDINTA

Olemme tuloslukuissa käsitelleet kääntämisen sekä itsen käytäntöjen vaiheita toisistaan erillisinä ja lineaarisesti eteenpäin kulkevin prosessina. Todellisuudessa vaiheet kuitenkin sekoittuvat ajoittain toisiinsa eivätkä välttämättä ole selvärajaisesti erotettavissa. Käännösprosessi saattaa myös jossain tapauksissa esimerkiksi ennakoimattoman toiminnan tai vastustuksen vuoksi epäonnistua. Prosessin onnistumiselle on siksi tärkeää, että halutut toimijat omaksuvat itselleen asetetun teloksen, kuten tässä tapauksessa syväsvivistyksen ja ekososiaalisen sivistyksen arvot. Näin tavoitteet kyetään helpommin saavuttamaan yhteisesti organisaatiossa.

Ekososiaalinen sivistys on artikkelimme perusteella osa nykypäivän ekologisen hallinnan rationaalisuutta (Malette 2009), joka kytkee subjekteja, hallinnan strategioita, taktiikoita ja tiloja yhteen luonnon, ekosysteemien hyvinvoinnin sekä perinteisten inhimillisen hyvinvoinnin, tasa-arvon ja yksilön autonomian päämäärien kanssa. Ekososiaalisen sivistyksen periaatteisiin ei kuitenkaan kuulu sivistäminen pakolla. Sen sijaan arvojen jalkauttamiseen tarvitaan aktiivista suostuttelua, jota voidaan tarkastella kääntämisen prosessina (vrt. Virtanen ym. 2022). Tämän kompleksisen prosessin pyrkimys on korvata vaihtoehtoisia tapoja ymmärtää ja toimia, jolloin sen onnistuessa asiat ja niiden väliset suhteet muuttuvat.

Muutokset eivät kuitenkaan ole lopullisia aikaansaannoksia, sillä kääntäminen on jatkuva prosessi, eikä se tule koskaan valmiiksi (Callon 1986). Onkin

pohdittava, miten kertaalleen saavutettua asioiden tilaa ylläpidetään. Lisäksi toiminnassa tulee huomioida hallinnan jännite, joka pakottaa toimijat pohdittamaan, kuinka hallita siten, että yksilöt säilyttävät autonomiansa samalla kun hallinnan tavoitteet toteutuvat (Miller & Rose 2010).

Syke-hankkeessa syväsvivistyksen ja ekososiaalisen sivistyksen arvojen kääntäminen toiminnan kielelle perustui yhteisöllisyydelle ja yksilön laajan autonomian periaatteelle. Yhdessä sivistymisen tärkeä periaate näkyi etenkin pysähtymisenä ja tilan antamisena. Projektikoordinaattorin mukaan hankkeen osallistajat kertoivat rohkaistuneensa ottamaan kantaa ja toimimaan aktiivisesti organisaatiossaan. Näin Syke-hankkeen toiminta vaikutti opiston strategiaan ja toimintasuunnitelmaan, johon kaikki opiston työntekijät eivät aiemmin olleet suoraan voineet vaikuttaa. Toiminta ei siten näyttäytynyt yksisuuntaisena vaikuttamisena, vaan osallistajat otettiin mukaan muotoilemaan hallinnan tavoitteita ja keinoja toiminnan kaikissa vaiheissa.

Tutkimuksemme ei tarjoa kokonaisvaltaista kuvaa kaikista kääntämisen prosessin vaiheista, eikä tuloksiamme voi yleistää kaikkiin vapaan sivistystyön organisaatioihin. Työntekijöiden haastattelut ja organisaation toiminnan pitkäaikainen havainnointi olisivat voineet tuoda lisää näkökulmia etenkin käännösprosessin ennakoimattomiin ilmiöihin. Tällöin olisi ollut mahdollista tarkastella, kuinka saavutettua tilaa pidetään yllä ja siirretään osaksi työväenopiston opetusta. Aineisto kuitenkin osoittaa, että Syke-hankkeessa yhteisöllisyys ja laaja autonomia rohkaisivat työntekijöitä vaikuttamaan organisaation toimintaan, millä oli vaikutuksia myös organisaation totuttuihin käytäntöihin.

Mikäli ekososiaalisia periaatteita halutaan vahvistaa vapaan sivistystyön toimijoiden keskuudessa, on merkityksellistä kääntää katseet Syke-hankkeen tavoin kasvatusalan ammattilaisten suuntaan. Ekososiaalisesti sivistyneet kasvatusalan ammattilaiset todennäköisesti toimivat omassa työssään kestävien periaatteiden mukaisesti, mikä luo edellytyksiä periaatteiden siirtymiselle opetukseen ja opiskelijoiden keskuuteen.

Toki ekososiaalisesti kestävien arvojen ja tavoitteiden siirtäminen opiskelijoille luo toiminnalle myös haasteita, sillä tämä ei välttämättä toteudu samojen periaatteiden pohjalta tai kohtaa samoja haasteita kuin työntekijöihin kohdistuvat toimet. Ekososiaaliset arvot on silti tärkeää ottaa huomioon vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnassa. Ne ovat keskeisiä koulutusorganisaatiota, jotka edistävät kestäviä arvoja ja kestävää elämäntapaa aikuisväestön keskuudessa.

Tutkimus on toteutettu osana opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa KESTO – Eettinen kestävyysosaaminen työelämä- ja korkeakoulukontekstissa -hanketta.

MARI KORHONEN
KM, tutkimusavustaja
KESTO-hanke
kasvatustieteiden ja kulttuurin
tiedekunta
Tampereen yliopisto
 <https://orcid.org/0009-0004-4374-4322>

ANTTI SAARI
KT, tenure track -professori
kasvatustieteiden ja kulttuurin
tiedekunta
Tampereen yliopisto
 <https://orcid.org/0000-0003-3777-6948>

LÄHTEET .....

- Allen, D. (2009). From boundary concept to boundary object: the practice and politics of care pathway development. *Social Science & Medicine*, 69(3), 354–361.
- Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: What's the problem represented to be?* Frenchs Forest, NSW: Pearson Education.
- Bevir, M. (1999). Foucault, power, and institutions. *Political Studies*, 47(2), 345–359.
- Brown, P. A. (2008). A review of the literature on case study research. *Canadian Journal for New Scholars in Education/Revue canadienne des jeunes chercheurs et chercheurs en éducation*, 1(1).
- Callon, M. (1986). Some elements of a sociology of translation: Domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuc bay. Teoksessa J. Law (toim.) *Power, Action and Belief: A New Sociology of Knowledge*. London: Routledge & Kegan Paul, 196–233.
- Callon, M. & Latour, B. (1981). Unscrewing the big Leviathan: How actors macro-structure reality and how sociologists help them to do so. Teoksessa K. Knorr-Cetina & A. V. Cicourel (toim.) *Advances in social theory and methodology: Toward an integration of micro-and macro-sociologies*, New York: Routledge, 277–303.
- Cherry, E. (2019). "Not an Environmentalist": Strategic centrism, cultural stereotypes, and disidentification. *Sociological Perspectives*, 62(5), 755–772.
- Fejes, A., & Dahlstedt, M. (2013). *The Confessing Society: Foucault, confession and practices of lifelong learning*. London: Routledge.
- Flick, U. (2004). Teoksessa U. Flick, E. von Kardorff & I. Steinke (toim.) *A Companion to Qualitative Research*. London: SAGE, 146–152.
- Foucault, M. (2010). *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Foucault, M. (2003). *Society Must Be Defended*. London: Penguin.
- Harni, E. (2015). "Opeta, mittaa, kehitä": yrittäjyyskasvatuksen mittaristo hallinnallisena artefaktina. *Aikuis-kasvatus*, 35(2), 99–110. <https://doi.org/10.33336/aik.94129>
- Harni, E. (2022). *Yrittäjyyskasvatuksen eetos ja politiikka myöhäiskapitalismissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Heikkinen, A. (2019). Vapaan sivistystyön aatteet ja ideologiat. Teoksessa J. Pätäri, S. Teräsahde, A. Harju, J. Manninen & A. Heikkinen (toim.) *Vapaa sivistystyö eilen, tänään ja huomenna*. Helsinki: Vapaa sivistystyö ry., 84–137.
- Helen, I. A. (2010). Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka: Foucault-lainen hallinnan analytiikka. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 27–48.
- Iedema, R. & C. Rhodes (2010). The undecided space of ethics in organizational surveillance. *Organization Studies*, 31(2), 199–217.
- Kaisto, J. (2010). Kääntämisen sosiologia hallinnan analytiikan työkaluna. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 49–70.
- Kaisto, J. & Pyykkönen, M. (2010). Johdanto: Hallinnan analytiikan suuntaviivoja. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 7–25.

- Kinnari, H. (2020). Elinikäisestä kasvajasta kykypääomakoneeksi: Elinikäinen oppiminen yrittäjämäisen talouden aikakaudella. *Aikuiskasvatus*, 40(4), 305–319. <https://doi.org/10.33336/aik.100535>
- Koirikivi, P., Benjamin, S. & Kuusisto, A. (2023). Ekosiaalisesti kestävä kasvatuksen ihanteet ja haasteet. Tarkastelussa toisen asteen opiskelijoitten näkemykset koulukasvatuksen kehittämistarpeista. *Kasvatus*, 54(2), 145–159.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social. Introduction to actor-network theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Lappalainen, P. & Lappalainen, R. (2017). Arvotyöskentely ja motivaatio muutokseen. Teoksessa K. Salmela-Aro & J. E. Nurmi (toim.) *Mikä meitä liikuttaa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 234–245.
- Law, J. & Urry, J. (2004). Enacting the social. *Economy and society*, 33(3), 390–410.
- Leech, N. L., & Onwuegbuzie, A. J. (2007). An array of qualitative data analysis tools: A call for data analysis triangulation. *School Psychology Quarterly*, 22(4), 557–584.
- Löwy, I. (1992). The strength of loose concepts: Boundary concepts, federative experimental strategies and disciplinary growth: The case of immunology. *History of Science*, 30(4), 371–396.
- Malette, S. (2009). Foucault for the next century: Eco-governmentality. Teoksessa S. Binkley & J. Capetillo-Ponce (toim.) *Foucault for the 21st century: Governmentality, Biopolitics and Discipline in the New Millennium*. London: Routledge, 221–237.
- Manninen, J. & Nokelainen, R. (2021). Ekosiaalinen sivistys haastaa vapaan sivistystyön. *Aikuiskasvatus*, 41(2), 140–147. <https://doi.org/10.33336/aik.109323>
- McLaughlin, M. (2006). Implementation research in education: Lesson learned, lingering questions, and new opportunities. Teoksessa M. Honig (toim.) *New directions in education policy implementation*. New York: SUNY Press, 209–228.
- Miller, P. & Rose, N. (2010). *Miten meitä hallitaan*. Tampere: Vastapaino.
- Munro, I. (2014). Organizational Ethics and Foucault's 'Art of Living': Lessons from Social Movement Organizations. *Organization Studies*, 35(8), 1127–1148.
- Mykrä, N. (2021). *Peruskoulu ekologista kestävyyttä edistämässä: Toiminnanteoreettinen tutkimus koulun monitasoisesta muutoshasteesta*. Tampere: Tampere University Press.
- Piekkari, R. & Welch, K. (2020). Oodi yksittäistapaustutkimukselle ja vertailun monenlaiset mahdollisuudet. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 207–215.
- Pyyhtinen, O. & Tamminen, S. (2007). Inhimillistä, aivan liian inhimillistä? Foucault, Latour ja ihmistieteiden antropologinen uni. *Tiede ja Edistys*, 32(3), 229–251.
- Pätäri, J., Teräsahde, S., Harju, A., Manninen, J. & Heikkinen, A. (2019). *Vapaa sivistystyö eilen, tänään ja huomenna*. Helsinki: Vapaa sivistystyö ry.
- Raffnsøe, S., A. Mennicken & P. Miller (2019). The Foucault effect in organization studies. *Organization Studies*, 40(2), 155–182.
- Rose, N. (1996). *Inventing Our Selves. Psychology, Power, and Personhood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rose, N. (1999). *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saari, A. (2021). *Kasvatusteoria antiikista nykypäivään*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saari, A. & Harni, E. (2016). Positive psychology as translation and conquest of schooling. Teoksessa E. Petersen & Z. Millei (toim.) *Interrupting the Psy-Disciplines in Education*. Palgrave Macmillan, 93–110
- Saari, A., Varpanen, J. & Kallio, J. (2022). Aktivismi ja itsekasvatus: Itsestä huolehtiminen prefiguratiivisena politiikkana. *Aikuiskasvatus*, 42(1), 37–49. <https://doi.org/10.33336/aik.115552>
- Salonen, A. O. & Bardy, M. (2015). Ekosiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 35(1), 4–15. <https://doi.org/10.33336/aik.94118>
- Seddon, T. (1994). *Contexts and beyond*. London: Falmer Press.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valdivia, G. (2015). Eco-Governmentality. Teoksessa T. Perreault, G. Bridge & J. McCarthy (toim.) *The Routledge Handbook of Political Ecology*. London: Routledge, 467–477.
- Wallén, B. (2021). *Syväsvivistys*. Helsinki: Vapaa Sivistystyö ry.
- Webb, P. T. (2014). Policy problematization. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 27(3), 364–376.
- Virtanen, M. J., Reinekoski, T., Lahikainen, L. & Lehtonen, T. K. (2022). Travels and trials of climate knowledge in Finnish municipalities. *Science and Technology Studies*, 35(1), 1–20.